

*dr Anna Stępnia-Kucharska*¹

Katedra Ekonomii
Uniwersytet Łódzki

Przekształcenia własnościowe polskiej gospodarki w latach 1990–2012

WPROWADZENIE

Zmiany systemu społeczno-gospodarczego, rozpoczęte na przełomie lat 1989/1990, po 24 latach nadal wywierają wpływ na sferę mikro- i makroekonomiczną gospodarki. Jednym z obszarów, w którym nastąpiły istotne przekształcenia była struktura własnościowa polskiej gospodarki. Zmiany własnościowe dokonujące się w naszym kraju od roku 1990 opierają się na dwóch podstawowych filarach – rozwoju prywatnej przedsiębiorczości (głównie małej i średniej) oraz na procesach prywatyzacyjnych dotychczasowej własności publicznej.

Celem opracowania jest ocena przebiegu procesów prywatyzacyjnych w Polsce w latach 1990–2012. Analizą objęte zostały takie zagadnienia jak: liczba przedsiębiorstw poddanych poszczególnym formom prywatyzacji, zróżnicowanie sektorowe i regionalne przekształceń własnościowych, przychody z prywatyzacji oraz mikroekonomiczna efektywność przekształceń (mierzona wskaźnikami rentowności). Badanie przeprowadzone zostało w oparciu o dane GUS i MSP dotyczące prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

ISTOTA PRYWATYZACJI

Pojęcie prywatyzacji używane jest w dwóch znaczeniach. W ujęciu szerokim prywatyzacja to szereg różnorodnych działań, mających na celu zmianę struktury własności w danym kraju, na korzyść własności prywatnej, przy jednoczesnej redukcji zaangażowania państwa w gospodarce [Bałtowski, 2002, s. 17]. W polskich warunkach sprowadza się ona do sześciu podstawowych form

---

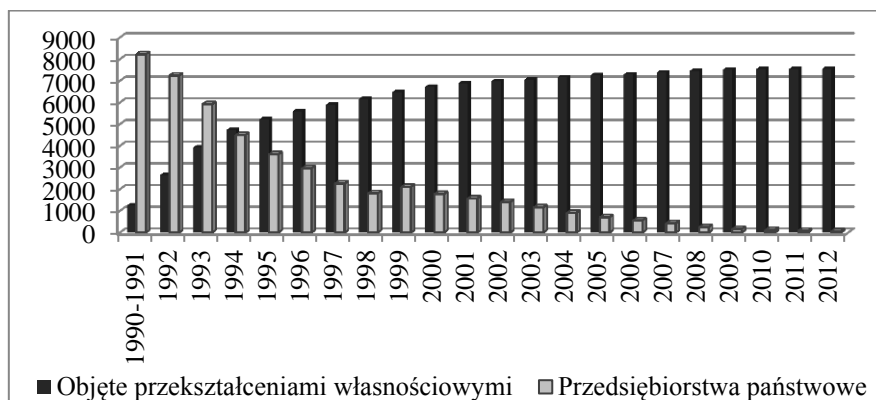
¹Adres korespondencyjny: Uniwersytet Łódzki, Katedra Ekonomii, ul. Rewolucji 1905 r., nr 41, 90-214 Łódź, e-mail: stepniak@uni.lodz.pl.

prywatyzacji: oddolnej (założycielskiej), niegospodarczego mienia publicznego (odpłatnej bądź nieodpłatnej), w formie konwersji długu na akcje, powszechnej (NFI), bezpośredniej oraz pośredniej (kapitałowej).

Prywatyzacja w wąskim znaczeniu, nazywana także prywatyzacją właściwą [Balcerowicz, 1994, s. 5], jest natomiast procesem transformacji własności państwowej we własność niepaństwowych osób prawnych lub fizycznych. Obejmuje więc trzy ostatnie procesy – prywatyzację bezpośrednią i kapitałową oraz masową (bezkapitałową).

PRZEBIEG PROCESÓW PRYWATYZACYJNYCH

W ciągu ostatnich 22 lat różnym formom prywatyzacji poddanych zostało 7555 przedsiębiorstw państwowych (86,4% zarejestrowanych w REGON w dniu 30.06.1990 r.) (zob. rys. 1). Najwięcej podmiotów procesem przekształceń własnościowych objęto w początkowym okresie transformacji (1990–1993). Uznano bowiem, że kluczowym warunkiem powodzenia transformacji gospodarczej jest zmiana struktury własnościowej gospodarki [Woźniak, 2012, s. 194]. Pod koniec 2012 roku na rynku istniały 83 przedsiębiorstwa państwowe, przy czym aktywnych było jedynie 26 (31,3%).

Rys. 1. Przedsiębiorstwa objęte przekształceniami własnościowymi w latach 1990–2012

Źródło: *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych*, GUS, Warszawa, wydania z lat 1991–2012.

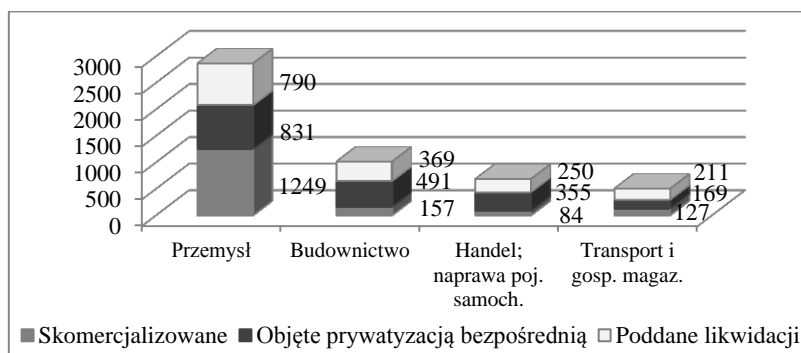
W grupie podmiotów objętych przekształceniami własnościowymi – 1761 zostało skomercjalizowanych (607 sprywatyzowano pośrednio), 2196 poddanych zostało prywatyzacji bezpośredniej (sprywatyzowano 2118), 1944 poddano likwidacji z przyczyn ekonomicznych (1127 zlikwidowano), a 1654 włączono do Zasobu Własności Rolnej SP (zob. tabela 1).

Tabela 1. Liczba przedsiębiorstw objętych przekształceniami własnościowymi w latach 1990–2012

	1990–1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Razem
Objęte przekształceniami	1258	1402	1271	803	501	362	298	270	309	253	159	98	76	107	98	35	92	72	53	22	12	4	7555
Skomercjalizowane	308	173	156	221	246	131	49	91	96	45	15	6	8	26	15	4	60	52	37	16	6	0	1761
– w tym sprywat. pośrednio	30	22	46	36	25	24	41	16	16	21	32	21	5	8	6	5	24	10	16	101	67	35	607
Poddane prywatyzacji bezpośredniej	416	246	203	120	113	146	186	124	160	149	92	43	38	54	42	24	18	10	7	2	2	1	2196
– w tym sprywatyz.	243	305	215	158	127	184	158	128	146	144	59	55	39	54	38	23	14	15	5	5	2	1	2118
Poddane likwidacji z przyczyn ekonomicz.	534	263	294	155	133	85	63	55	53	59	52	49	30	27	41	7	14	10	9	4	4	3	1944
– w tym zlikwid. Włączone do WZRSP	33	90	103	92	108	110	102	72	50	47	14	41	46	53	36	27	21	29	20	16	12	5	1127
	-	720	618	307	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1654
Przedsiębiorstwa państwowe	8228	7244	5924	4502	3615	2970	2270	1818	2108	1784	1572	1411	1166	912	712	566	434	254	169	123	83	83	-

Źródło: *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych*, GUS, Warszawa, wydania z lat 1991–2012.

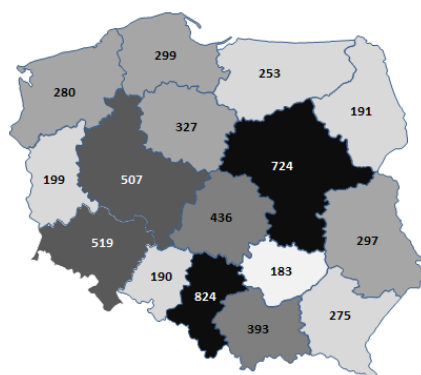
Najliczniejszą grupę przedsiębiorstw objętych prywatyzacją stanowiły podmioty przemysłowe². Znacznie mniej było przedsiębiorstw budowlanych oraz zajmujących się handlem i naprawą pojazdów oraz transportem i magazynowaniem (zob. rys. 2). W przemyśle dominowała komercjalizacja, z późniejszą prywatyzacją pośrednią, w budownictwie i handlu – prywatyzacja bezpośrednia, a w transporcie – likwidacja z przyczyn ekonomicznych.

Rys. 2. Przekształcenia własnościowe przedsiębiorstw w latach 1990–2011

Źródło: *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w roku 2011*, GUS, Warszawa 2012.

Analiza regionalnego zróżnicowania procesów prywatyzacyjnych wskazuje, iż do końca roku 2011 najwięcej przedsiębiorstw objętych zostało nimi w województwie śląskim i mazowieckim, a najmniej w woj. świętokrzyskim (zob. rys. 3).

Rys. 3. Regionalne zróżnicowanie przekształceń własnościowych w latach 1990–2011

Źródło: *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w roku 2011*, GUS, Warszawa 2012.

² Bez PGR-ów. Brak szczegółowych danych dla roku 2012. GUS opublikował dotychczas jedynie „Notatkę informacyjną” (23.06.2014 r.).

Dominującą formą przekształceń własnościowych była prywatyzacja bezpośrednia. W woj. śląskim podmioty były głównie komercjalizowane (43,8%), a w czterech województwach (lubuskie, łódzkie, świętokrzyskie, wielkopolskie) nieznacznie częściej przedsiębiorstwa były likwidowane niż prywatyzowane bezpośrednio.

Przekształceniami własnościowymi obejmowane były przede wszystkim przedsiębiorstwa średnie, w których pracowało od 100 do 249 pracowników (27,7%) (zob. tabela 2). Najmniej liczna była grupa firm największych (minimum 500 pracujących – 12,3%). Podmioty najmniejsze przekształcane były najczęściej w spółki pracownicze. Wraz z wielkością przedsiębiorstwa rosło znaczenie prywatyzacji z udziałem inwestorów zagranicznych.

Tabela 2. Struktura podmiotów objętych procesem prywatyzacji według liczby pracujących w latach 1990–2011

Wyszczególnienie	Udział jednostek o liczbie pracujących						
	do 19 osób	20–49	50–99	100–249	250–499	500–999	1000 i więcej
JSSP	10,4	16,1	13,5	30,1	15,0	7,2	7,8
NFI	6,6	8,4	7,5	33,5	26,4	12,8	4,8
Prywatyzacja pośrednia	6,1	7,4	13,7	26,9	22,3	11,4	12,2
– kapitał krajowy	7,3	8,2	15,8	28,8	21,8	7,9	10,1
– kapitał zagraniczny	1,3	3,8	5,1	19,2	24,4	25,6	20,5
Wniesienie majątku p.p.	10,9	10,9	22,6	26,3	20,4	5,8	2,9
– kapitał krajowy	13,1	13,1	25,2	25,2	17,8	3,7	1,9
– kapitał zagraniczny	3,3	3,3	13,3	30,0	30,0	13,3	6,7
Spółki pracownicze	14,0	19,8	26,9	26,5	8,6	2,9	1,3
Ogółem	10,8	14,3	19,2	27,7	15,6	6,9	5,4

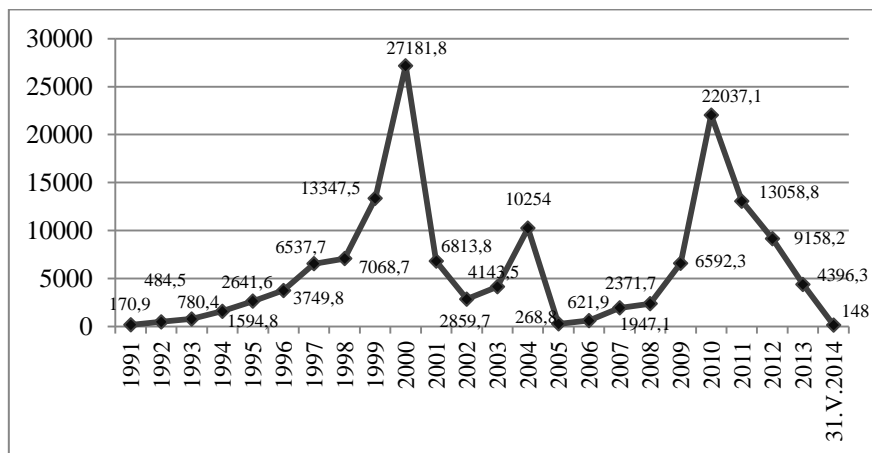
Źródło: *Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w roku 2011*, GUS, Warszawa 2012.

PRZYCHODY Z PRYWATYZACJI

Od początku transformacji polskiej gospodarki łączne przychody z tytułu prywatyzacji przekroczyły kwotę 148 mld zł. Analiza przychodów w poszczególnych latach wskazuje, iż wpływy budżetowe były odwrotnie proporcjonalne do liczby prywatyzowanych spółek. Początkowo (1990–1993) procesom przekształceń własnościowych poddano ponad 2500 przedsiębiorstw państwowych, a dochody z prywatyzacji wyniosły 1,43 mld zł (zob. rys. 4). W kolejnych latach przekształceniami obejmowanych było coraz mniej przedsiębiorstw, a wpływy wzrastały [Chęciński, 2012, s. 116].

Rekordowe wpływy z prywatyzacji zanotowano w roku 2000 (27,2 mld zł) i 2010 (22,0 mld zł). W roku 2000 wynikały one ze sprzedaży pakietów akcji

m.in.: PKN Orlen S.A., TP S.A., Bank Handlowy S.A., PBK S.A., PeKaO S.A., Orbis S.A., PLL „LOT” S.A., Polpharma S.A., Opoczno S.A., Cementownia Ożarów S.A. [Ocena..., 2001].

Rys. 4. Przychody z prywatyzacji w latach 1991–2014 (w mln zł)

Źródło: Zestawienie przychodów z prywatyzacji, www.prywatyzacja.msp.gov.pl (dostęp: 7.06.2014 r.).

W roku 2010 wzrost wpływów prywatyzacyjnych wynikał z udanych debiutów giełdowych spółek SP na GPW. Po pierwsze sama **giełda zadebiutowała na swoim parkiecie (1,21 mld zł)**. Po drugie sukcesem zakończyły się **przekształcenia 224 spółek m.in.** Tauron (3,98 mld zł), PZU S.A (1,35 mld zł), PGE S.A. (3,98 mld zł), KGHM S.A. (2,06 mld zł). Po trzecie, udało się sprzedać wiele małych i średnich firm, których przekształcenia własnościowe ciągnęły od wielu lat [Ocena... 2011].

RENTOWNOŚĆ

Podstawowym celem działania każdego przedsiębiorstwa jest maksymalizacja zysku, a co jest z tym związane – zwiększanie rentowności działania. Dlatego też wskaźniki rentowności są podstawowym miernikiem oceny efektywności działania przedsiębiorstwa.

Z wyjątkiem pierwszych lat transformacji przedsiębiorstwa prywatyzowane wykazywały wyższy poziom rentowności niż przedsiębiorstwa państwowe (zob. tabela 3). Obie grupy podmiotów podobnie reagowały na zmiany warunków gospodarowania – osłabienie koniunktury gospodarczej (1998–2002, 2008) prowadziło do spadku rentowności, zaś ożywienie gospodarcze do jej wzrostu. Przedsiębiorstwa państwowe zdecydowanie silniej reagowały jednak na pogor-

szenie koniunktury i znacznie wolniej powracały do równowagi [por. Stępnia-Kucharska, 2011].

Analiza poszczególnych metod prywatyzacji wskazuje na różną ich efektywność. Zdecydowanie najlepsze wyniki finansowe osiągają spółki sprywatyzowane kapitałowo z udziałem inwestora krajowego oraz bezpośrednio przy udziale inwestora zagranicznego.

Najgorsze wyniki uzyskiwały przedsiębiorstwa poddane prywatyzacji masowej, JSSP oraz sprywatyzowane bezpośrednio z inwestorem krajowym. We wszystkich trzech grupach podmiotów, w znacznej części analizowanego okresu, wypracowana rentowność była niższa lub zbliżona do przedsiębiorstw państwowych.

Na uwagę zasługują również spółki pracownicze. Początkowo grupa ta osiągała najwyższe, bądź jedne z najwyższych, wskaźników rentowności. W ostatnich latach widoczna jest jednak ich ekonomiczna degradacja – rentowność znacznie spadła i jest jedną z najniższych.

WNIOSKI

Doświadczenia 25 lat pozwalają na pozytywną ocenę polskiej prywatyzacji. Wykorzystanie różnorodnych ścieżek przekształceń własnościowych umożliwiło dostosowanie programów i procedur do specyfiki i sytuacji poszczególnych przedsiębiorstw. Porównanie przebiegu i efektów polskiej prywatyzacji z innymi krajami postsocjalistycznymi również wskazuje, iż przyjęta droga była właściwa [por. Bałtowski, 2006, s. 231; Saltz-Trautman, 1994].

Zarówno liczne badania empiryczne, jak i statystyki GUS wskazują, że przedsiębiorstwa sprywatyzowane są lepiej zarządzane niż państwowe i tym samym osiągają lepsze wyniki finansowe oraz wykazują większą zdolność do szybkiego i skutecznego reagowania na zmiany warunków zewnętrznych. W dużej mierze jest to konsekwencją łatwiejszego dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania. Efektywność poszczególnych ścieżek prywatyzacyjnych jest jednak bardzo zróżnicowana. Z mikroekonomicznego punktu widzenia najefektywniejszą metodą jest prywatyzacja z udziałem inwestora strategicznego (kapitałowa z inwestorem krajowym oraz bezpośrednio z inwestorem zagranicznym). Znacznie mniej efektywną była ścieżka prywatyzacji pracowniczej. Zdecydowanie najmniej efektywną metodą przekształceń własnościowych okazała się prywatyzacja masowa.

Udało się również zmniejszyć obciążenia budżetowe z tytułu dotacji budżetowych, których celem jest ratowanie nieefektywnych przedsiębiorstw. Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych była także głównym czynnikiem umożliwiającym budowę i rozwój rynku kapitałowego [por. Zijlstra, 1997]. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż prywatyzacja odgórna przyczyniła się do prywatyzacji

oddolnej. Niemożliwe wydaje się budowanie silnej prywatnej przedsiębiorczości i konkurencyjności (gł. MSP) przy zachowaniu przedsiębiorstw państwowych z dotychczasowymi przywilejami gł. miękkim finansowaniem. Dokończenie prywatyzacji powinno być więc jednym z priorytetów polityki gospodarczej.

Polski model prywatyzacyjny, mimo wielu sukcesów nie uniknął jednak błędów i porażek. Wynikało to przede wszystkim z tego, iż transformacja była procesem niepoddającym się opisowi według wcześniejszych reguł prawnych i społecznych, w którym nie było wzorców do naśladowania [por. Bałtowski, 2006; Surdykowska, 1996; Woźniak, 2012; Lipton, Sachs, 1990].

1. Przez 25 lat nie udało się stworzyć jednolitej strategii prywatyzacyjnej i jasnych jej celów. Podejście do przekształceń zmieniało się wielokrotnie i bardzo często nie wynikało z przesłanek ekonomicznych, ale społecznych i przede wszystkim politycznych [por. Bałtowski, 2006; Surdykowska, 1996; Berg, 1994; Krajewski, 2009; Balfour, 1993].

2. Nie udało się dokończyć procesów prywatyzacyjnych; zwlekanie z prywatyzacją wiąże często się ze znacznymi kosztami. Nieumiejętność wykorzystania w latach 2006–2007 dobrej koniunktury na rynku kapitałowym sprawiła, że późniejszy kryzys finansowy doprowadził do obniżenia wyceny spółek (w tym wpływów budżetowych). Ponadto około 1/3 spółek sprywatyzowanych na początku transformacji (1991–1995), w których SP ma pakiety mniejszościowe znajduje się w stanie likwidacji lub upadłości [NIK, 2009]. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku przedsiębiorstw państwowych. Oznacza to, iż ich wartość jest w zasadzie zerowa.

3. Wśród przedsiębiorstw niesprywatyzowanych dominują podmioty bardzo duże z sektora górnictwa i usług infrastrukturalnych (energia, kolej), których prywatyzacja w obecnej sytuacji wydaje się nierealna. Należy pamiętać, iż przywileje dla jakiegokolwiek grupy społecznej mogą być przyznawane jedynie kosztem pozostałej części społeczeństwa i służą prawie wyłącznie w wyniku działań dla korzyści wpływowych grup [por. Stigler, cyt. za Leube, 1993].

4. Znaczna część przychodów (w roku 2008 ok. 50%) pochodzi z quasi-prywatyzacji, a więc transakcji, w której państwowa spółka sprzedawana jest innemu podmiotowi zależnemu od państwa lub podmiotom prywatnym, przy zachowaniu państwowego władztwa korporacyjnego.

5. Niedokończona prywatyzacja sprawia, że skala wpływu polityków na działalność polskich przedsiębiorstw jest jedną z najwyższych w OECD – odsetek osób pracujących w przedsiębiorstwach nadzorowanych przez SP jest dwukrotnie wyższy niż w Czechach i ponad 4-krotnie wyższy niż w Wielkiej Brytanii [OECD, 2013]. Prywatyzacja „uwalniając przedsiębiorstwo od balastu politycznej interwencji i nierynkowych wytycznych działania ogranicza zdolność polityków do wpływania na działalność przedsiębiorstwa w kierunku, jaki służy ich osobistym celom, czy też wyraża partykularne cele przedsiębiorstwa i poprawia jego sprawność działania” [Tittenburn, 1995, s. 84].

Tabela 3. Rentowność obrotu brutto i netto w latach 1992–2012 (w %)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
RENTOWNOŚĆ OBROTU BRUTTO																					
Objęte przekształceniami	1,4	2,7	5,4	5,3	2,9	3,4	1,3	0,9	2,0	-0,3	0,1	5,9	7,6	6,5	7,1	7,7	4,8	6,9	7,4	9,0	5,9
JSSP	1,6	2,6	6,1	6,0	2,8	2,0	-0,8	-2,5	-0,3	-1,1	-1,8	10,9	7,4	6,1	5,5	7,2	6,3	6,8	9,0	8,4	6,0
NFI	6,1	2,7	4,4	2,5	0,2	1,6	-0,5	-3,5	-1,9	-4,0	-1,7	1,9	4,7	3,5	5,6	8,6	3,1	5,1	5,6	5,4	6,2
Prywatyzacja pośrednia	5,1	4,9	5,2	6,5	4,4	6,3	4,9	6,0	6,7	1,4	2,1	6,0	8,5	8,6	10,1	9,5	7,2	10,6	10,3	14,4	9,3
- kapitał krajowy	5,6	5,9	3,8	6,1	5,2	7,2	4,9	5,9	9,2	2,8	1,4	6,7	9,6	10,0	12,5	10,6	9,0	11,7	11,0	17,0	10,1
- kapitał zagraniczny	4,5	3,7	3,3	7,0	3,6	5,3	5,1	6,0	3,0	-0,4	3,0	5,1	7,1	7,0	7,0	7,6	4,1	8,7	8,9	7,1	7,5
Wniesienie majątku p.p.	9,9	7,6	2,1	1,3	0,4	2,6	2,0	-0,5	-2,6	-5,4	0,3	-2,7	12,5	4,0	5,8	8,0	4,2	2,3	4,7	4,3	1,7
- kapitał krajowy	-2,5	1,1	-5,9	-1,5	0,1	2,7	2,4	-2,5	-7,1	-1,4	-3,8	-10,3	14,70	0,8	2,6	5,3	0,7	-0,9	4,5	2,7	-1,6
- kapitał zagraniczny	11,3	9,7	4,6	2,4	0,9	2,6	0,6	1,9	4,1	3,9	5,2	5,4	9,50	7,8	9,8	11,2	8,8	6,6	5,0	6,1	4,8
Spółki pracownicze	7,2	0,4	6,8	6,3	6,0	5,5	4,5	4,0	2,7	1,7	2,0	3,1	4,7	3,5	4,7	5,9	4,9	4,2	4,4	3,5	-0,1
Przedsiębiorstwa państwowe	2,1	2,9	3,6	3,4	2,4	3,4	-1,2	-5,8	-5,5	-0,2	-0,8	2,5	5,6	5,9	6,0	5,6	1,2	6,8	13,1	7,6	b.d.
RENTOWNOŚĆ OBROTU NETTO																					
Objęte przekształceniami	-4,0	-2,0	2,5	2,7	0,9	1,5	-0,1	-0,6	0,7	-1,3	-0,9	4,4	6,0	5,2	5,6	6,4	3,8	5,7	6,2	7,5	4,8
JSSP	-4,5	-2,8	3,2	3,2	0,8	0,6	-1,8	-3,4	-1,1	-1,9	-2,4	9,8	5,4	4,6	4,0	6,3	4,8	5,3	7,5	6,8	5,0
NFI	0,1	-1,2	1,7	0,4	-1,6	0,0	-1,5	-4,4	-2,7	-4,5	-2,4	0,6	3,7	2,6	4,4	7,0	2,0	4,1	4,7	4,6	5,6
Prywatyzacja pośrednia	2,3	2,0	0,8	4,3	2,3	3,6	2,9	3,6	4,4	-0,1	0,5	3,9	7,0	7,2	8,1	7,8	5,9	9,1	8,5	12,3	7,5
- kapitał krajowy	2,5	2,4	2,2	3,6	2,8	4,0	2,9	3,4	6,2	1,0	-0,4	4,5	7,7	8,5	10,0	8,6	7,4	10,2	9,1	15,2	8,1
- kapitał zagraniczny	2,1	1,6	1,9	5,0	1,8	3,0	2,9	3,9	1,8	-1,6	1,7	3,1	6,0	5,8	5,8	6,6	3,3	7,3	7,4	6,0	6,1
Wniesienie majątku p.p.	6,4	5,3	0,2	-0,3	-0,9	1,3	1,0	-1,3	-3,5	-6,1	-0,3	4,0	10,9	2,9	4,5	6,4	3,4	1,6	4,0	3,3	1,4
- kapitał krajowy	-3,2	-0,2	-7,1	-2,3	-0,9	1,6	1,6	-3,1	-7,6	-14,3	-3,7	-11,1	13,2	0,1	1,9	4,2	0,3	-1,1	3,4	2,0	-1,7
- kapitał zagraniczny	7,3	6,9	2,4	0,5	-1,0	0,5	-0,7	0,7	2,6	2,8	3,8	3,6	7,8	6,2	7,9	9,0	7,4	5,1	5,0	5,0	4,4
Spółki pracownicze	3,7	3,8	3,7	3,6	3,4	3,2	2,7	2,2	1,4	0,6	0,9	1,9	3,5	2,6	3,7	4,8	4,0	3,3	3,5	2,7	-0,3
Przedsiębiorstwa państwowe	-2,4	-1,2	0,5	0,7	0,4	1,3	-2,8	-7,2	-6,7	-1,6	-2,0	0,8	3,9	3,6	3,8	2,3	0,3	4,5	10,4	6,1	b.d.

Źródło: Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, GUS, Warszawa, wydania z lat 1991–2012.

6. Efekty końcowe niektórych procesów prywatyzacyjnych wywołują wątpliwości dot. wyboru inwestora strategicznego – wyczerpanie środków finansowych inwestora na przejęcie podmiotu i brak na dalsze inwestycje, zakup polskiego przedsiębiorstwa (konkurenta) w celu likwidacji. W porównaniu z innymi krajami liczba przedsiębiorstw, w których przekształcenia budziłyby uzasadnione zastrzeżenia, jest jednak niewielka [por. Surdykowska, 1996, s. 156].

Podsumowując, przeprowadzona analiza wskazuje, iż własność prywatna lepiej sprzyja zwiększaniu efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw. Należy więc kontynuować procesy prywatyzacyjne polskiej gospodarki, przy czym powinny one opierać się na metodach najefektywniejszych, a więc związanych z pozyskaniem inwestora strategicznego. Szczególną uwagę trzeba również zwrócić na dobór inwestorów strategicznych – kryterium wyboru nie powinna być wyłącznie kwota, którą są gotowi zaoferować.

LITERATURA

- Balcerowicz L., 1994, *Determinanty i kierunki prywatyzacji w Polsce: próba przeglądu zagadnień* [w:] *Prywatyzacja w Polsce. Szanse i zagrożenia*, red. J.W. Bossak, Instytut Gospodarki Światowej SGH, Warszawa.
- Balfour M., Crissey C., 1993, *A Privatization Test: The Czech Republic, Slovakia and Poland*, *Fordham International Law Journal*, Vol. 17, Iss. 1.
- Bałtowski M., 2002, *Przekształcenia własnościowe przedsiębiorstw państwowych w Polsce*, PWN, Warszawa.
- Bałtowski M., Miszewski M., 2006, *Transformacja gospodarcza w Polsce*, PWN, Warszawa.
- Chęciński S., 2012, *Wykorzystanie metod prywatyzacji w procesie przekształceń własnościowych w Polsce*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica”, No. 267.
- Czerniawski R., 1990, *Prywatyzacja, Ustawy z komentarzem*, Poltext, Warszawa.
- Informacja o wynikach kontroli sprzedaży udziałów/akcji mniejszościowych przez Ministra Skarbu Państwa*, NIK, 2009.
- Krajewski S., 2009, *Prywatyzacja, restrukturyzacja, konkurencyjność polskich przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa.
- Leube K.R., 1993, *Ostrożnie z tym państwem*, „Forum” z 22 sierpnia 1993 (przedruk).
- Lipton D., Sachs J., 1990, *Privatization in Eastern Europe: The Case of Poland*, *Brookings Papers on Economic Activity*, 2:1990.
- Ocena przebiegu prywatyzacji majątku Skarbu Państwa w 2000 roku*, 2001, MSP, Warszawa.
- Ocena przebiegu prywatyzacji majątku Skarbu Państwa w 2010 roku*, 2011, MSP, Warszawa.
- OECD, 2013, *Product Market Regulation Database*, <http://www.oecd.org/eco/growth/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm>.
- Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych w 2012 roku. Notatka informacyjna*, 2013, GUS, Warszawa.
- Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych, 1991–2011*, GUS, Warszawa.

- Stępnia-Kucharska A., *Mikroekonomiczna efektywność procesów prywatyzacyjnych*, 2011, „Studia Ekonomiczne”, nr 79.
- Surdykowska S., 1996, *Prywatyzacja*, PWN, Warszawa.
- Tittenburn J., 1995, *Ekonomiczny sens prywatyzacji*, Wyd. Fundacji Humaniora, Poznań.
- Wojciechowski W., 2010, *Prywatyzacja: wciąż niewykorzystane szanse*, FFOR, Warszawa.
- Woźniak M., 2012, *Gospodarka Polski 1990–2011, t. 1: Transformacja*, PWN, Warszawa.
- Zijlstra K., 1997, *Privatisation in Hungary, Poland, and the Czech Republic*, AP 220, EC/EW (97) 8.

Streszczenie

Przekształcenia społeczno-gospodarcze rozpoczęte na przełomie lat 1989/1990 obejmują m.in. zmianę struktury własnościowej polskiej gospodarki – zmniejszanie się roli sektora publicznego. Zmiany własnościowe polskiej gospodarki opierają się na dwóch podstawowych filarach – rozwoju prywatnej przedsiębiorczości (głównie małej i średniej) oraz na procesach prywatyzacyjnych dotychczasowej własności publicznej.

Celem opracowania jest ocena przebiegu procesów prywatyzacyjnych w Polsce w latach 1990-2012. Analizą objęte zostały takie zagadnienia jak: liczba przedsiębiorstw poddanych poszczególnym formom prywatyzacji, zróżnicowanie sektorowe i regionalne przekształceń własnościowych, przychody z prywatyzacji oraz mikroekonomiczna efektywność przekształceń (mierzona wskaźnikami rentowności). Badanie przeprowadzone zostało w oparciu o dane GUS i MSP dot. prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

Do końca roku 2012 różnym formom prywatyzacji poddanych zostało 7555 przedsiębiorstw państwowych (86,4% zarejestrowanych w REGON 30.06.1990 r.), a przychody z prywatyzacji wyniosły łącznie 143,7 mld zł (do 30.05.2014 r. – 148 mld zł). Pod koniec 2012 roku na rynku istniały 83 przedsiębiorstwa państwowe, w tym 26 aktywnych.

Najczęściej przedsiębiorstwa prywatyzowano bezpośrednio, jednak równie popularne były pozostałe ścieżki, w tym likwidacja z przyczyn ekonomicznych. Z mikroekonomicznego punktu widzenia najefektywniejsza była prywatyzacja pośrednia z udziałem inwestora krajowego oraz bezpośrednia przy udziale inwestora zagranicznego. Zdecydowanie najmniej efektywną metodą przekształceń własnościowych okazała się prywatyzacja masowa.

Doświadczenia 25 lat polskich przekształceń własnościowych potwierdzają słuszność wykorzystania zróżnicowanych ścieżek prywatyzacyjnych. Dokończenie prywatyzacji powinno być jednym z priorytetów obecnego rządu, gdyż własność prywatna lepiej sprzyja zwiększaniu efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw. Należy jednak uwzględnić popełnione dotychczas błędy i zmodyfikować stosowane procedury.

Słowa kluczowe: prywatyzacja, przedsiębiorstwo państwowe, przedsiębiorstwo prywatne

The Ownership Transformation of the Polish Economy in the Years 1990–2012

Summary

Socio-economic transformations which started at the turn of 1989/1990 include, among others, a change in the ownership structure of the Polish economy – reduction in the role of the public sector. Changes in ownership in the Polish economy are based on two main pillars – development of private enterprise (mainly small and medium companies) and privatisation of public property.

The aim of the paper is to assess privatisation processes in Poland in the years 1990–2012. The analysis included the following issues: the number of companies subject to various forms of privatisation, sectoral and regional diversification of ownership transformation, revenues from privatisation and microeconomic efficiency of the transformations undertaken (measured by indicators of profitability). The study was conducted on the basis of CSO and SME's data regarding privatisation of state enterprises.

By the end of 2012, 7555 state-owned enterprises (86,4% of companies registered in REGON [Polish National Business Registry] 30.06.1990) were subject to various forms of privatisation. Revenues from privatisation totaled PLN 143,7 billion (till 05/30/2014 – PLN 148 billion) and budget revenues were inversely proportional to the number of privatised companies. At the end of 2012 there were 83 state – owned enterprises, including 26 active ones, on the market.

Most enterprises were privatized directly, but equally popular were other forms, including liquidation due to economic reasons. From a microeconomic point of view, the most effective was indirect privatization with the participation of a domestic investor and direct privatisation with the participation of a foreign investor. By far the least effective method of privatisation was mass privatisation.

The experience of 25 years of Polish ownership transformation confirms the validity of the use of different privatisation paths. Completion of privatisation ought to be one of the priorities for the current government since private property better contributes to promoting economic efficiency of enterprises. Previously committed errors, however, should also be taken into account in order to modify the procedures used.

Keywords: privatizing, privatisation, state owned and private enterprise

JEL: P310, L320, L330, G320, D210